УДК 378.4(477.52-21)(091):37(092)
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.14

Кулібова Ярослава Володимирівна,
аспірантка 3-го курсу кафедри історії,
правознавства та методики навчання
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
orcid.org/0009-0004-9068-7770
kulibova1998@gmail.com

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА Й УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ О.І. ЗАДОЯНЧУКА В ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Стаття присвячена комплексному аналізу науково-педагогічної та управлінської діяльності Олександра Івановича Задоянчука як однієї з ключових постатей у новітній історії Глухівського державного педагогічного університету. На основі архівних матеріалів, зокрема особової справи викладача з відомчого архіву університету, наказів по закладу, характеристик, матеріалів атестаційних комісій, публікацій і документів діловодства, реконструйовано основні етапи професійного становлення науковця, викладача й управлінця в період із 1984 по 2002 роки.

У статті простежено еволюцію педагогічної діяльності О.І. Задоянчука від асистента кафедри марксизму-ленінізму до доцента кафедри соціально-економічних дисциплін, а також окреслено специфіку викладання ним навчальних дисциплін у контексті трансформації ідеологічної та освітньої парадигми наприкінці 1980-х – у 1990-х роках. Особливу увагу приділено його ролі в упровадженні нових курсів гуманітарного циклу, зокрема політології, проблем теорії сучасного суспільства й основ конституційного права України, а також розробці робочих програм, методичних рекомендацій і форм контролю знань студентів.

Окремий акцент зроблено на науковій діяльності дослідника, зокрема на формуванні й еволюції тематики його наукових інтересів – від проблем культури праці в межах марксистської теорії до політичних аспектів становлення громадянського суспільства в Україні. Проаналізовано його участь у конференціях, підготовці наукових публікацій і захист кандидатської дисертації з політичних наук, що стало важливою віхою не лише в особистій кар'єрі науковця, а й у розвитку політологічного напряму в університеті.

Значне місце в дослідженні відведено управлінській та організаційно-виховній діяльності О.І. Задоянчука як заступника декана, керівника виховного відділу та проректора з гуманітарної й виховної роботи. Розкрито його внесок у формування системи позааудиторної роботи зі студентською молоддю, розвиток студентського самоврядування, науково-дослідної діяльності здобувачів освіти, а також у координацію виховної політики університету в умовах становлення незалежної України.

Узагальнено, що діяльність Олександра Івановича Задоянчука справила помітний вплив на інституційний розвиток Глухівського державного педагогічного університету, сприяла оновленню змісту гуманітарної освіти, утвердженню демократичних цінностей і формуванню громадянської свідомості студентської молоді. Стаття розширює уявлення про персональний чинник в історії закладів вищої педагогічної освіти України та може бути використана в подальших історико-педагогічних і біографічних дослідженнях.

Ключові слова: Глухівський державний педагогічний університет, Олександр Іванович Задоянчук, науково-педагогічна діяльність, управлінська діяльність, вища педагогічна освіта України, суспільні науки, політологія, виховна робота, історія закладів вищої освіти, громадянське суспільство.

© Кулібова Я. В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Kulibova Yaroslava,
3st-year Postgraduate Student at the Department of History,
Jurisprudence and Teaching Methods
Glukhiv National Pedagogical University
named after Oleksandr Dovzhenko
orcid.org/0009-0004-9068-7770
kulibova1998@gmail.com

SCIENTIFIC, PEDAGOGICAL AND MANAGERIAL ACTIVITIES OF O. I. ZADOYANCHUK IN THE HISTORY OF GLUKHIV STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The article is dedicated to a comprehensive analysis of the scientific-pedagogical and administrative activities of Oleksandr Ivanovych Zadoianchuk as one of the key figures in the modern history of the Hlukhiv State Pedagogical University. Based on archival materials, including the personal file of the lecturer from the university's departmental archive, institutional orders, character references, materials from attestation commissions, publications, and administrative documents, the main stages of his professional development as a scholar, teacher, and administrator from 1984 to 2002 are reconstructed.

The article traces the evolution of O.I. Zadoianchuk's pedagogical activity from his position as assistant of the Department of Marxism-Leninism to associate professor of the Department of Social and Economic Disciplines. It also outlines the specifics of his teaching within the context of ideological and educational transformation at the end of the 1980s and during the 1990s. Special attention is paid to his role in introducing new courses in the humanities, including political science, contemporary social theory, and the basics of constitutional law of Ukraine, as well as in developing curricula, methodological recommendations, and forms of student knowledge assessment.

A separate emphasis is placed on the scholar's research activity, particularly on the formation and evolution of his scientific interests–from issues of labor culture within the framework of Marxist theory to the political aspects of the development of civil society in Ukraine. His participation in conferences, preparation of scientific publications, and defense of his candidate dissertation in political science are analyzed, highlighting their significance not only in his personal career but also in the development of the political science field at the university.

The study also highlights O.I. Zadoianchuk's administrative and organizational-educational activities as deputy dean, head of the educational department, and vice-rector for humanitarian and educational work. His contribution to the development of extracurricular activities for students, the promotion of student self-government, research activities of learners, and the coordination of the university's educational policy during the establishment of independent Ukraine is examined.

It is concluded that Oleksandr Ivanovych Zadoianchuk's work had a significant impact on the institutional development of Hlukhiv State Pedagogical University, contributed to the modernization of humanities education, promoted democratic values, and fostered civic awareness among students. The article expands understanding of the personal factor in the history of higher pedagogical education institutions in Ukraine and can be used in further historical-pedagogical and biographical research.

Key words: Hlukhiv State Pedagogical University, Oleksandr Ivanovych Zadoianchuk, scientific-pedagogical activity, administrative activity, higher pedagogical education in Ukraine, social sciences, political science, educational work, history of higher education institutions, civil society.

Історія закладів вищої педагогічної освіти України нерозривно пов'язана з діяльністю конкретних особистостей, які визначали напрями їхнього розвитку, формували науково-педагогічні традиції та здійснювали управлінські перетворення в умовах суспільних змін. У цьому контексті особливу наукову цінність має вивчення постатей викладачів і керівників Глухівського державного педагогічного університету, чия професійна діяльність сприяла інституційному становленню й модернізації освітнього процесу. Аналіз таких персоналій дає змогу не лише реконструювати індивідуальні біографії, а й виявити типові механізми адаптації вищої педагогічної освіти до змін соціально-політичного та ідеологічного контексту (Гриценко, 2014, с. 249–252; Дем'яненко, 2010, с. 465–480; Зозуля, 2002, с. 185; Крижанівський, 2021, с. 110; Крижанівський, 2018, с. 247).

Однією з таких постатей є Олександр Іванович Задоянчук – перший політолог Глухівського державного педагогічного університету, науково-педагогічна й управлінська діяльність якого припала на період глибоких

трансформацій вищої освіти України кінця XX – початку XXI ст. Його професійний шлях є показовим прикладом інституційної трансформації «зсередини», коли зміни в освітній системі реалізовувалися через поступову переорієнтацію змісту навчання, наукових пріоритетів та управлінських практик окремих викладачів. Внесок О. І. Задоянчука у розвиток соціально-гуманітарних дисциплін, формування політичної науки в регіональному освітньому просторі й удосконалення системи управління закладом вищої освіти потребує комплексного історико-педагогічного аналізу (Заремський, 2022, с. 167).

Метою статті є аналіз науково-педагогічної та управлінської діяльності О.І. Задоянчука в контексті розвитку Глухівського державного педагогічного університету й трансформацій вищої педагогічної освіти України, що відбувалися в умовах переходу від радянської до пострадянської освітньої моделі.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: окреслити основні етапи професійної та наукової діяльності О.І. Задоянчука; проаналізувати його внесок у становлення політичної науки й реформування суспільно-гуманітарної освіти; визначити особливості його управлінської діяльності в умовах інституційної нестабільності й зміни ідеологічних і методологічних орієнтирів вищої освіти.

У процесі дослідження використано біографічний, порівняльно-історичний, джерелознавчий методи, а також елементи просопографічного аналізу, що дало змогу поєднати індивідуальний життєпис із ширшим інституційним і соціокультурним контекстом функціонування вищої педагогічної школи.

Олександр Іванович Задоянчук народився 15 вересня 1959 року в селі Кугаївці Чемеровецького району Хмельницької області (від 2020 року – у складі Чемеровецької селищної громади Кам'янець-Подільського району) в родині службовців. Соціальне походження та родинне середовище відіграли важливу роль у формуванні його ціннісних орієнтацій і ставлення до освіти як інструмента особистісного розвитку й соціальної мобільності (Гриценко, 2024).

Навчання в Кугаєвецькій середній школі, вступ до лав ВЛКСМ у 1973 році, а також здобуття першої професійної освіти в Кам'янець-Подільському технічному училищі № 4 сформували базові трудові, організаційні й дисциплінарні навички, які згодом позначилися на його професійній та управлінській діяльності. Початковий досвід роботи на заводі «Електроприбор» у Кам'янці-Подільському сприяв усвідомленню значення поєднання теоретичних знань і практичної підготовки як складових професійної компетентності викладача.

Ключовим етапом становлення О.І. Задоянчука як науковця стало навчання на філософському факультеті Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка у 1978–1983 роках за спеціальністю «науковий комунізм», де він здобув кваліфікацію «філософ, викладач наукового комунізму» (Гриценко, 2024). Саме в цей період сформувалися його наукові інтереси в межах суспільно-гуманітарного знання, що повністю відповідало домінуючій ідеологічній парадигмі радянської вищої освіти й визначало межі допустимого наукового дискурсу.

Після завершення університетського навчання О.І. Задоянчук розпочав викладацьку діяльність на кафедрах марксизму-ленінізму, поєднуючи її з організаційною та громадською роботою. Його залученість до діяльності комсомольських структур і викладання філософських дисциплін відображали типовий для того часу шлях молодого викладача суспільних наук у системі радянської вищої школи.

У 1986 році він був зарахований до аспірантури Глухівського державного педагогічного інституту ім. С.М. Сергєєва-Ценського за спеціальністю «теорія наукового комунізму». Тематика дисертаційного дослідження – «Соціальні фактори підвищення культури праці» – відповідала науковим ідеологічним пріоритетам пізньорадянського періоду й відображала спрямованість гуманітарного знання на обґрунтування соціально-економічних процесів у межах офіційної доктрини. У цей час він активно публікував наукові праці, брав участь у конференціях, керував студентською науковою роботою (Гриценко, 2024).

Кардинальні зміни в суспільно-політичному житті України на початку 1990-х років зумовили необхідність перегляду змісту й методології суспільно-гуманітарних дисциплін. У цей період відбувалася деідеологізація навчального процесу, формування нових навчальних курсів і поступова переорієнтація вищої освіти на національні та європейські стандарти, що

супроводжувалося інституційною нестабільністю й дефіцитом методичних ресурсів.

У цьому контексті діяльність О.І. Задоянчука може бути інтерпретована як приклад інституційної трансформації «зсередини», характерної для перехідних періодів розвитку вищої освіти. Він долучився до розроблення й викладання курсів із політології та проблем теорії сучасного суспільства, що відповідало загальноукраїнській тенденції інституалізації політичної науки в закладах вищої освіти. Його робота як старшого викладача, а згодом заступника декана та проректора з виховної роботи відображала процес адаптації педагогічного колективу ГДПУ до нових освітніх реалій у межах пострадянської академічної системи.

У 1999 році О.І. Задоянчук захистив дисертацію на тему «Політичні аспекти становлення громадянського суспільства в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук у Київському університеті ім. Т.Г. Шевченка (Гриценко, 2024). Ця наукова робота засвідчила його остаточний перехід від радянської ідеологічної проблематики до сучасних політологічних досліджень і відображала загальну зміну наукових парадигм у гуманітарному знанні.

Науково-педагогічна діяльність О.І. Задоянчука була спрямована на формування громадянської позиції студентської молоді, розвиток критичного мислення й адаптацію навчального процесу до нових соціокультурних умов. Його участь в організації студентських наукових гуртків, політклубів і виховної роботи сприяла активізації позааудиторної діяльності й упровадженню нових форм академічної комунікації.

Водночас варто зазначити, що його професійна діяльність здійснювалася в умовах інституційної нестабільності й обмежених ресурсів перехідного періоду, що впливало на темпи й масштаби реалізації наукових та освітніх ініціатив. Подібні умови були характерними для більшості викладачів суспільно-гуманітарних дисциплін українських закладів вищої освіти 1990-х років і визначають ширший контекст оцінки його внеску в розвиток університету.

Таким чином, постать Олександра Івановича Задоянчука є не лише індивідуально показовою, а й типологічно значущою для осмислення трансформацій соціально-гуманітарної освіти у вищих педагогічних закладах України наприкінці XX – на початку XXI ст. Його професійний шлях від викладача марксистсько-ленінських дисциплін до кандидата політичних наук та управлінця репрезентує механізм адаптації викладачів суспільних наук до нових ідеологічних, методологічних та інституційних орієнтирів вищої освіти.

З позицій теорії інституційних змін професійний шлях О.І. Задоянчука може бути осмислений у межах підходів, що розглядають трансформацію освітніх інституцій як результат поєднання структурних реформ та агентної дії окремих акторів академічного середовища. У руслі неоінституціональної теорії та досліджень трансформацій вищої освіти інституційні зміни трактуються як процес поступової адаптації норм, практик і цінностей під впливом нових соціально-політичних умов. У цьому контексті діяльність окремого викладача або управлінця може бути каталізатором «внутрішньої» трансформації, коли модернізація відбувається не лише через нормативні рішення державного рівня, а й через переосмислення змісту навчання, наукових пріоритетів та управлінських стратегій на рівні конкретного закладу освіти. Застосування такого теоретичного ракурсу дає змогу надати концепту «інституційної трансформації зсередини» більш чіткої наукової опори та інтегрувати дослідження в ширший дискурс сучасних студій з проблем реформування і розвитку вищої освіти.

Діяльність О.І. Задоянчука становить важливий матеріал для подальших просопографічних досліджень викладачів суспільно-гуманітарних дисциплін Глухівського державного педагогічного університету й поглиблює розуміння ролі особистості в процесах інституційної трансформації української вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

Ащаулова Т.А., Гриценко А.П. (2020). Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х–1900-х роках. *Сумський історико-архівний журнал*. XXXIX. С. 26–32.

Бєлашов В.І. (2014). Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874–2014 рр.). *Історичні студії суспільного прогресу*. № 2. С. 39–51.

Гриценко А.П. (2014). Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX–XX ст. *Сіверщина в історії України*. № 7. С. 249–252.

Дем'яненко Н.М., Кравченко І.М. (2010). Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина XIX – початок XX ст.) : монографія. Київ : Фенікс. 510 с.

Гриценко А. (2024.) Олександр Задоянчук. Перший політолог Глухівського педагогічного університету. URL: https://hlukhiv.city/blogs/380976/oleksandr-zadoyanchuk-pershij-politolog-gluhivskogo-pedagogichnogo-universitetu (дата звернення: 15.12.2025).

Заремський М.Й. (2022). Філософія науки : навчально-методичний посібник для аспірантів. Глухів. 211 с.

Зозуля С.Ю. (2002). Справа про ліквідацію Глухівського інституту народної освіти в фондах Ніжинського архіву. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць за матеріалами восьмої науково-краєзнавчої конференції. Глухів. № 2. С. 184–191.

Крижанівський В.М. (2021). Повсякденне життя вихованців Глухівського учительського інституту в 1874–1914 рр. *Сіверянський літопис*. № 2. С. 107–114.

Крижанівський В.М. (2018). Соціальний та професійний портрет викладачів історії Глухівського учительського інституту (1874–1917рр.). *Сіверщина в історії України*. № 11. С. 245–249.

Курок О.І., Гриценко А.П. (2022). Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті в 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. № 50 (3). С. 12–24.

References:

Ashchaulova, T.A., & Hrytsenko, A.P. (2022). Porivnialna kharakterystyka sotsialnoho statusu ta rivnia zhyttia vykladachiv Hlukhivskoi cholovichoi himnazii ta Hlukhivskoho uchytelskoho instytutu v 1870-kh–1900-kh rokakh [Comparative characteristics of the social status and standard of living of the teachers of the Glukhiv Men's Gymnasium and the Glukhiv Teacher's Institute in the 1870s–1900s]. *Sumskyi istoryko-arkhivnyi zhurnal*, XXXIX, 26–32 [in Ukrainian].

Bielashov, V.I. (2014). Istoriohrafichna tradytsiia ta dzherelna baza vyvchennia istorii Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka (1874–2014 rr.) [Historiographic tradition and source base for the study of the history of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (1874–2014)]. *Istorychni studii suspilnoho prohresu,* 2, 39–51 [in Ukrainian].

Demianenko, N.M. & Kravchenko, I.M. (2010). Uchytelski instytuty v systemi pedahohichnoi osvity Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XX st.): monohrafiia. [Teacher's institutes in the system of pedagogical education of Ukraine (second half of the 19th – beginning of the 20th century): monograph]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

Hrytsenko, A.P. (2014). Istoriia vprovadzhennia metodyky vykorystannia informatsiinykh resursiv u praktyku navchannia istorii u vitchyznianykh shkolakh na rubezhi XIX–XX st. [The history of the introduction of the method of using information resources into the practice of teaching history in domestic schools at the turn of the 19th and 20th centuries]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy*, 7, 249–252 [in Ukrainian].

Hrytsenko, A.P. (2024). Oleksandr Zadoianchuk. Pershyi politoloh Hlukhivskoho pedahohichnoho universytetu. Retrieved from: https://hlukhiv.city/blogs/380976/oleksandr-zadoyanchuk-pershij-politolog-gluhivskogo-pedagogich nogo-universitetu [in Ukrainian].

Kryzhanivskyi, V.M. (2021). Povsiakdenne zhyttia vykhovantsiv Hlukhivskoho uchytelskoho instytutu v 1874–1914 rr. [Everyday life of pupils of the Glukhiv Teacher's Institute in 1874–1914]. *Siverianskyi litopys,* 2. 107–114 [in Ukrainian].

Kryzhanivskyi, V.M. (2018). Sotsialnyi ta profesiinyi portret vykladachiv istorii Hlukhivskoho uchytelskoho instytutu (1874–1917 rr.). [Social and professional portrait of history teachers of the Glukhiv Teacher's Institute (1874–1917)]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy.* Issue11. Pp. 245–249 [in Ukrainian].

Kurok, O.I. & Hrytsenko, A.P. (2022). Orhanizatsiia fakhovoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv u Hlukhivskomu uchytelskomu instytuti v 1870-kh rokakh [Organization of professional training of future teachers at the Glukhiv Teachers' Institute in the 1870 s]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka,* 50 (3), 12–24 [in Ukrainian].

Zaremskyi, M.I. (2022). Filosofiia nauky: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia aspirantiv [Philosophy of science: educational and methodological guide for graduate students]. Hlukhiv [in Ukrainian].

Zozulia, S.Iu. (2002). Sprava pro likvidatsiiu Hlukhivskoho instytutu narodnoi osvity v fondakh Nizhynskoho arkhivu [The case of the liquidation of the Glukhiv Institute of Public Education in the funds of the Nizhyn Archive]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats za materialamy vosmoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii.* Hlukhiv, Issue 2. Pp. 18–191 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.03.2026